

ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ Γ. ΞΥΔΑΚΗ
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΜΑΡΙΟΣ ΘΕΟΛΟΓΗΣ

M

Ε ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΞΕΝΙΤΙΑ / ΡΕΤΙΡΕ ΠΑΙΡΝΕΙ ΣΤΗΝ ΚΗΦΙΣΙΑ...»

Το τραγούδι αυτό το άκουγα περί το 1974 - 75, μαθητής του εξατάξιου γυμνασίου. Οι στίχοι είναι του Μάνου Ελευθερίου, η μουσική του Σταύρου Κουγιουμτζή. Το τραγουδούσε ο Νταλάρας. Αν θυμάμαι καλά, δεν ήταν το σουξέ του δίσκου «Μικρές Πολιτείες» που το περιείχε.

Το θυμάμαι, όμως, ακόμη αυτό το τραγούδι. Ήταν ωραίο, δεν ήταν τυπικό λαϊκό, είχε έναν ελεγειακό τόνο και οι στίχοι έφτιαχναν εικόνες ρευστές, έπιαναν τον σφυγμό ενός αναδυόμενου κόσμου, της Ελλάδας που έβγαине από την επταετή δικτατορία και ψηλαφούσε το δυτικό μοντέλο, τη δημοκρατία, την ευμάρεια, την πολυ-

στον αστερισμό του λαϊκισμού πλούτιζαν οι κάληπδες και οι γόητες, εν ονόματι του καθαγιασμένου και βαυκαλισμένου λαού. Ο ποιητής έβλεπε από τότε την Κηφισία να ανηφορίζει με Agora Βωβός Center, έβλεπε τα 4X4 με τον ήλιο του λαού στο παρμπρίζ και την 3η Σεπτέμβρη της Μπέλλου να γίνεται ο παιάνας των λιπαρών με μούσι και ζιβάγκο.

Για χρόνια, επίσης, θεωρούσα αυτό το τραγούδι ενδεικτικό της πορείας του Νταλάρα. Από τραγουδιστής της φτώχειας και της ξενιτιάς, από τα ρεμπέτικα και τα μικρασιάτικα, από τους καημούς της Αριστεράς, από την Κοκκινιά και τον Στελλάκη Περπινιάδη, στα ρετιρέ, στη Φιλοθέη, πλάι στη Γιάννα και τους μεγαλοπλουσίους. Είναι έτσι;

Η πρόσφατη αποπομπή του πρωθυπουργικού συμ-

||

Στην κορυφή μιας προσεκτικά επεξεργασμένης καριέρας, βρήκε μπροστά του κάτι απρόσμενο: την υπερβολική φήμη. Και την υπερβολική δραστηριότητα. Οι συχνές εμφανίσεις του, ιδίως οι συμμετοχές του σε συναυλίες για πολιτικούς ή φιλανθρωπικούς σκοπούς, έγιναν στόχος κριτικής και ανελέητης σάτιρας.

τέλεια των ελεύθερων ιδεών.

Το θυμάμαι αυτό το τραγούδι σαν υπόκρουση σε μια τελετή μύησης στην ενήλικη ζωή – που έμελλε να διαρκέσει πολύ. Και σαν υπόκρουση στη μυθική Σύρο του '60 - '70, γύρω από την οποία συγκεντρώνεται η εφηβεία μου, ο στιχουργός του τραγουδιού και αργότερα και ο ίδιος ο τραγουδιστής.

Το θυμάμαι επίσης αυτό το τραγούδι σαν προφητεία για τα επόμενα χρόνια, του '80 και του '90, όταν

βούλου Γ. Παναγιά έφερε στην επιφάνεια και το όνομα του διάσημου τραγουδιστή. Γράφτηκε ότι ο πρώην πανίσχυρος σύμβουλος πίεσε την Εφορία να διακανονίσει ευνοϊκά μια εκκρεμότητα του Γιώργου Νταλάρα – όμως επισήμως αυτό ούτε επιβεβαιώθηκε ούτε διαψεύστηκε ρητώς. Αυτοί που «έδωσαν» τον Παναγιά μέσω Νταλάρα δεν είχαν να προσθέσουν τίποτε δημοσίως.

Κατά τον θορυβώδη αποκεφαλισμό του συμβούλου ακούστηκαν επίσης διάφορα για την παλαιά φιλία των

||

**Ο καιρός θέλει να δει τον Βάρδο της τσιμινιέρας της ΚΝΕ,
της Κύπρου, της ομογένειας και της Διεθνούς Αμνηστίας σταυρωμένο
στις φυλλάδες, πλάι στην Μενεγάκη, στην Βανδή,
στον Μπιγκ Μακ και στον ροζ αρχιμανδρίτη. Είναι σκληρός ο καιρός.
Το λέει και το τραγούδι.**

δύο ανδρών από την Κοκκινιά, την ηρωική Β΄ Πειραιώς, όπου επιθυμεί να πολιτευθεί ο πρώην Μάξιμος. Αναδύθηκε, λοιπόν, εμμέσως κι ένα άλλο μοτίβο της σύγχρονης Ελλάδας: τα παλληκάρια των λαϊκών συνοικιών που ανέρχονται στα ρετιρέ της εξουσίας έως ότου κάποια άλλα ρετιρέ τούς κόψουν τα πόδια.

Ο Πανταγιάς εμπίπτει σε αυτήν την κατηγορία. Ο Νταλάρας όχι. Ο Π. εμφανίστηκε από το ποθενά, μεσουράνησε και θα επιστρέψει εκεί όπου ανήκει. Ο Ντ. όμως δεν είναι Πανταγιάς. Δεν είναι χθεσινός, δεν είναι κομήτης, σαλταδόρος, καιροσκόπος ή τυχεράκιας. Βρίσκεται στην πιάτσα από το 1965 και στην κορυφή από το 1968 - 70. Αυτήν τη διάρκεια πόσοι δρώντες επώνυμοι μπορούν να ισχυρισθούν ότι την έχουν; Ελάχιστοι.

Διάρκεια. Τερατώδης διάρκεια στην κορυφή. Και αλλαγές, προσαρμογή στους καιρούς, μεταμορφώσεις. Και επιμονή, παροιμιώδης επαγγελματισμός, ποιότητα δουλειάς που την αναγνωρίζουν ορκισμένοι εχθροί του. Και λατρεία. Και διεθνής αναγνώριση. Και διαρκής αμφισβήτηση. Και φθόνος.

Ο Ντ. αναπτύσσεται εν χρόνω ολοένα και πιο εκτεθειμένος στην ανθρωποφάγο δημοσιότητα, σαν να του παίρνει το σταρ σύστημα με τόκο ό,τι του έδωσε απλόχερα επί 35 χρόνια. Γιατί ο Ντ. είναι ο πρώτος σταρ του λαϊκού τραγουδιού την εποχή της βιομηχανοποίησης του. Είναι το πιο πετυχημένο δημιούργημα της Μίνος, στην πρώτη και μοναδική εποχή που λειτούργησε το εγκώριο σταρ σύστημα: όταν ο Φίνος έφτιαχνε τον Κούρκουλο και τη Λάσκαρη, και λίγο αργότερα ο Μάτσας έφτιαχνε τον Νταλάρα και την Αλεξίου. Η κοινωνία ήταν ώριμη να δεχθεί τους δικούς της σταρ, η ντόπια βιομηχανία τους έφτιαξε. Και σταρ έγιναν τα παιδιά της λαϊκής ή μικροαστικής τάξης, που με το ταλέντο τους και τη σκληρή δουλειά υπερανάπληρωναν τις προσδοκίες του πλήθους και ενσάρκωναν το New Greek Dream.

Ο Ντ. ξεκίνησε σαν παιδί-θαύμα με καρρέ μαλλί, καμπάνα παντελόνι και ακατέργαστο μέταλλο φωνής. Ο ίδιος λέει ότι σήμερα θυμώνει με τις τότε ηχογραφήσεις

του και τη φωνή του. Μπήκε στη δισκογραφία 18χρονος, την ώρα που η δισκογραφία του λαϊκού έφευγε από το δισκάκι των 45 στροφών και γεννούσε το album 33 στρ.: κύκλοι τραγουδιών με θεματικό πυρήνα, ένα concert που είχε λίγο νωρίτερα επιβάλει η ποπ, με τους Beatles, τον Zappa, την ψυχεδέλεια κ.ά. Ήταν ίσως ο πιο έγκαιρος εκσυγχρονισμός στην ελληνική σκηνή. Ο Ντ. άνησε μες στη χούντα με ένα ρεπερτόριο «έντεχνου λαϊκού», το οποίο η δισκογραφία διέστειλε πέρα και από τον κορεσμό.

Ο Ντ., ένα λαϊκό παιδί τότε, με ταλέντο όμως και φιλοδοξία, αναπτύχθηκε καλλιτεχνικά στο περιβάλλον της δισκογραφίας και πολύ λιγότερο στο περιβάλλον της νύχτας ή της μπουάτ, παρά την επιτυχία της Διαγωνίου. Ήταν ο τραγουδιστής του δίσκου, του ραδιοφώνου, της παλλαϊκής μετάδοσης· ο καλλιτέχνης στην εποχή του μαζικά αναπαραγωγίμου έργου τέχνης. Κάθε πικάπ και «Βυζαντινός Εσπερινός», κάθε κασετόφωνο και «Πουκάμισο θαλασσί».

Πολύ νωρίς είδε ότι δεν του πάει η πίστα και η νύχτα· του πάει το στούντιο ηχογραφήσεων και η ελεγχόμενη συναυλία. Όταν άρχισε να παρακμάζει η μπουάτ, ο Ντ. ήταν ήδη αλλού. Το λαϊκό παιδί με το καρρέ μαλλί και το ζιβάνγκο είχε μεταμορφωθεί σε έναν ακάματο επαγγελματία, με φιλοδοξίες και σχέδιο, με αίσθηση των καιρών και με ένστικτο καριέρας. Το αστέρι της δισκογραφίας είχε κερδίσει πολλή φήμη, περισσότερη απ' όση του χρειαζόταν ίσως, και επέλεξε να μη μείνει στο ευκολοφάγωτο κεφάλαιο της νύχτας, αλλά να επενδύσει στην εικόνα του ανεξάρτητου καλλιτέχνη. Κέρδισε.

Καθώς άλλαξαν οι καιροί, ο εργασιομανής Ντ. όχι μόνον προόδευσε μουσικά, μα άλλαξε και ρεπερτόριο: η «παλτουδιά» του ρεμπέτη έγινε φλαμένκο, λάτιν, ροκ, Μπρέγκοβιτς. Οπορτουνισμός; Μάλλον ένστικτο επιβίωσης. Ο Ντ. διαπλέει τον καιρό γεμίζοντας τις αίθουσες και τα στάδια, περιοδεύοντας ανά την υφήλιο, συμπράττοντας με διάσημους ή νεότερους, ανανεωνόμενος και πάντα δουλεύοντας σκληρά, με μανία. Ήταν αρκετό;

Οχι. Το κοινό αρέσκεται στην ειδωλοφαγία. Ο Ντ. στην κορυφή μιας προσεκτικά επεξεργασμένης καριέρας, βρήκε μπροστά του κάτι απρόσμενο: την υπερβολική φήμη. Και την υπερβολική δραστηριότητα. Οι συχνές εμφανίσεις του, ιδίως οι συμμετοχές του σε συναυλίες για πολιτικούς ή φιλανθρωπικούς σκοπούς, έγιναν στόχος κριτικής και ανελέητης σάτιρας. Ανεπαίσθητα, ο εθνικός τραγουδιστής, το υπεράνω κριτικής παιδί του λαού, έγινε καρικατούρα της επιθεώρησης.

Συνηθισμένος στον έπαινο και την αποδοχή, ο Ντ. αντέδρασε βίαια. Παλαιότερα πήγε να χειροδικήσει εναντίον δημοσιογράφου που του άσκησε δυσμενή κριτική. Δεν το επανέλαβε. Ο Χάρρυ Κλυνν, επίσης, τον χρησιμοποίησε σε μια φράση που έμεινε παροιμιώδης. Δεν αντέδρασε φανερά. Όταν όμως ο Τζίμης Πανούσης τον εκλεύασε για τις «εθνικές» συναυλίες του και τον έδειξε να τραγουδάει βγάζοντας λεφτά από το στόμα του, άρχισε τις αγωγές. Ο Πανούσης καταδικάστηκε να μην αναφέρει εφ' εξής το όνομα Νταλάρας, αλλιώς θα πλήρωνε πρόστιμο για κάθε αναφορά... Ακολούθησαν άλλες δημόσιες αντεγκλήσεις με τον Ακη Πάνου, τον Μανώλη Ρασούλη κ.ά. Ο σταρ Ντ. αμυνόταν, άκομψα, ζητώντας πίσω το παλιό αγνό του όνομα. Ήταν, όμως, αργά πια... Το όνομα είχε σκιασθεί. Φθόνος, κορεσμός, σάτιρα – δεν έχει σημασία. Ο σταρ βρέθηκε αμυνόμενος και επιτιθέμενος, ζητώντας από τον Πανούση ως ηθική αποζημίωση το σημαδιακό ποσό των 100 εκατ. δρχ., όσα προσφάτως είπαν ότι πήγε να γλιτώσει από την Εφορία...

Τα μοτίβα του φαινομένου Ντ. είναι λίγο-πολύ ευδιάκριτα. Είναι ο αυτοδημιούργητος Έλληνας των λαϊκών στρωμάτων, που ανέβηκε από την Κοκκινιά στη Φιλοθέη, ναι. Αλλά δεν του χαρίστηκε τίποτε. Τα σκαλοπάτια της ανόδου του τα ανέβηκε δουλεύοντας πολύ σκληρά, περισσότερο ίσως από κάθε άλλο συνάδελφο του καλλιτέχνη. Υπέταξε τη φιλοδοξία του σε ένα σχέδιο, οικονομσε τον βίο του αναλόγως, δεν προκάλεσε ποτέ με την ιδιωτική του ζωή, δεν σκανδάλισε τον λαϊκό κόσμο που τον ακολουθούσε, έμεινε διακριτικά με την Αριστερά

όταν έπρεπε, προέβαλλε πατριώτης όταν έπρεπε, έμεινε παντού και πάντα correct. Κυρίως αυτό: έμεινε ακλόνητα correct. Είναι υπόδειγμα λαϊκού παιδιού που κερδίζει με την αξία του και ραγίζει μόνο όταν μπουχτίζει το κοινό από το τόσο correct ή όταν χάνει την ψυχραιμία του και εναντιώνεται στο πιο ακαταμάχητο όπλο: το χιούμορ... Για μερίδα του κοινού, όμως, είναι πιο συμπαθής έτσι ραγισμένος και οργίλος, πιο αληθινός και ανθρώπινος, από το καλό παιδί που μιλάει για όλα σαν καλός μαθητής.

Ο πειθαρχημένος Νταλάρας, το λαϊκό ίνδαλμα και-καλό παιδί, έχει τελειώσει... Οχι γιατί ο Νταλάρας έπαψε να είναι αυτός που ήταν, παρ' ότι και ο χρόνος βάζει τη σφραγίδα του στον μεσήλικα πια σταρ. Αλλά γιατί ο αδηφάγος καιρός μας δεν σηκώνει τα άσπρα

Είναι ο αυτοδημιούργητος Έλληνας των λαϊκών στρωμάτων, που ανέβηκε από την Κοκκινιά στη Φιλοθέη, ναι. Αλλά δεν του χαρίστηκε τίποτε. Τα σκαλοπάτια της ανόδου του τα ανέβηκε δουλεύοντας πολύ σκληρά.

καλά παιδιά, τους αδιάφθορους, τους υπεράνω. Θέλει να τα λερώσει λίγο, να τα πιτσιλίσει με λίγη κακία, να τους τσαλακώσει το ίματζ, να δει το καλό παιδί φοροφυγά και διαπλεκόμενο, να σκεπάσει το πρόσωπο από τους παπαράτσι... Ο καιρός θέλει να δει τον βάρδο της τιμινιέρας της ΚΝΕ, της Κύπρου, της ομογένειας και της Διεθνούς Αμνηστίας σταυρωμένο στις φυλλάδες, πλάι στην Μενεγάκη, στην Βανδή, στον Μπιγκ Μακ και στον ροζ αρχιμανδρίτη. Είναι σκληρός ο καιρός. Το λέει και το τραγούδι. ▼